

Fonds 1818

META EVALUATIE CROWDFUNDING

Onderzoek naar de resultaten van crowdfundingprojecten die door Fonds 1818 in de periode juli 2012 t/m november 2013 zijn ondersteund

Margreet Aantjes-Cozijnsen
Michel Nivard

Januari 2014

INHOUD

	Pagina
1. Inleiding en leeswijzer	3
2. Aanpak	4
3. Crowdfunding	5
4. Voordekunst.nl	7
5. Beleid crowdfunding Fonds 1818	8
6. Analyse van de projecten	9
6.1 Overzichten van gehonoreerde projecten	9
6.2 Aanvragers	9
6.3 Verdeling over het werkgebied van Fonds 1818	10
6.4 Donateurs	10
6.5 Hoogte van de donatie/verdubbeling/bonus	10
6.6 Financieel overschot crowdfunding	11
6.7 Tegenprestaties	11
6.8 Invloed verdubbeling/bonus Fonds 1818 op donatiebedrag	11
6.9 Invloed op overige beleidsterreinen Fonds 1818	12
7. Voordekunst.nl in de praktijk	13
7.1 Ervaringen van aanvragers	13
7.2 Terugkoppeling met Voordekunst.nl	14
7.3 Kiezen projecthouders in de toekomst weer voor deze vorm van crowdfunding?	15
8. Opmerkingen en suggesties voor Fonds 1818	17
9. Neveneffecten crowdfunding	18
10. Succesfactoren en tips	19
11. Maatschappelijke factoren die van invloed zijn op crowdfunding	20
12. Beleid andere fondsen	21
13. Conclusies en aanbevelingen	22
14. Geraadpleegde literatuur en websites	24
Bijlagen:	
1. Vragenlijst	
2. Cijfermatige overzichten (in deze versie niet opgenomen)	
3. Crowdfunding-platforms	
4. Overzicht tegenprestaties	

1. INLEIDING

Het fenomeen crowdfunding is ongeveer medio 2010 vanuit de V.S. naar Nederland overgewaaid als een nieuwe financieringsvorm voor projecten.

Vanaf de zomer van 2012 is Fonds 1818 een partnerschap met het crowdfundingplatform Voordekunst.nl aangegaan. Fonds 1818 heeft in eerste instantie gekozen voor samenwerking met Voordekunst.nl, omdat dit platform op kunstgebied de bekendste is. Daarnaast steunt Fonds 1818 ook crowdfundingprojecten waarbij geen gebruik wordt gemaakt van Voordekunst.nl. Zie verder hoofdstuk 5: Beleid crowdfunding Fonds 1818.

Doel van deze meta evaluatie is om na te gaan of financiële steun door Fonds 1818 gekoppeld aan crowdfunding een goed nieuw instrument is voor Fonds 1818, naast bestaande instrumenten van de donatie, garantie en de lening.

Als het antwoord op deze vraag positief is, wordt tevens nagegaan hoe het Fonds aanvragers kan helpen om dit instrument optimaal te benutten. Verder wordt onderzocht of de huidige aanpak en methode verbeterd kan worden.

Leeswijzer

Als u snel een indruk wilt krijgen en al bekend bent met crowdfunding, kunt u zich beperken tot hoofdstuk 5 en hoofdstuk 13. Als u nog niet bekend bent met crowdfunding, dan adviseren wij om eerst ook de hoofdstukken 3 en 4 te lezen.

2. AANPAK

Deze evaluatie is tot stand gekomen via de volgende stappen:

- a. Inventarisatie van aanvragen waarbij sprake is geweest van crowdfunding in de periode juli 2012 – november 2013;
- b. Inventarisatie van relevant beleid van Fonds 1818;
- c. Opstellen en verzenden vragenlijst (zie bijlage 1);
- d. Nabellen van organisaties die de vragenlijst niet geretourneerd hadden en mondeling doornemen van de vragenlijst bij enkele organisaties die hiervoor de voorkeur hadden;
- e. Dossieronderzoek;
- f. Inventariseren van alle respons op de vragenlijst;
- g. Onderzoek literatuur/websites over crowdfunding;
- h. Gesprek met Voordekunst.nl;
- i. Inventarisatie van het beleid van enkele andere fondsen;
- j. Formuleren bevindingen, conclusies en aanbevelingen.

3. CROWDFUNDING

Crowdfunding is een alternatieve manier om een project te financieren. Het verschijnsel is rond 2004 ontstaan in de Verenigde Staten. Vanaf 2009 waaide het fenomeen over naar Europa. In Nederland zijn halverwege 2010 de eerste crowdfundingplatforms ontstaan. De bedragen die in Nederland in crowdfunding omgaan, nemen sindsdien jaarlijks toe. In 2013 werd in Nederland voor €32 miljoen via crowdfunding opgehaald. In totaal werden daarmee meer dan 1250 projecten en ondernemingen succesvol gefinancierd. Zowel het opgehaalde bedrag als het aantal gefinancierde projecten is meer dan verdubbeld ten opzichte van 2012.

Werkwijze crowdfunding

Crowdfunding gaat meestal als volgt:

Een projecthouder die onvoldoende kapitaal heeft om zijn project te financieren, biedt zijn project aan op een platform op internet en vermeldt het benodigde bedrag erbij. De projecthouder is hierbij de particulier, de maatschappelijke organisatie of het bedrijf dat verantwoordelijk is voor het project. Via de website wordt iedereen opgeroepen geld te geven voor het project. Er kan direct via de website geld overgemaakt worden en zowel de donatie als het totaal bereikte bedrag op dat moment zijn zichtbaar op de betreffende site. Het idee erachter is dat veel kleine bijdragen bij elkaar het project financieel mogelijk maken. Deze kleine donateurs of investeerders noemt men 'the crowd', het Engelse woord voor mensenmassa.

Crowdfundingplatforms

Crowdfundingplatforms zijn organisaties die crowdfunding-websites hebben ontwikkeld waarop een groot aantal projecthouders zijn projecten kan aanbieden. Crowdfundingplatforms hebben een intermediaire functie voor enerzijds projecthouders en anderzijds potentiële donateurs/investeerders. Deze organisaties coördineren het hele proces.

Meestal brengen crowdfundingplatforms bij de projecthouder een beperkt vast bedrag in rekening, naast een klein percentage van het totaal ontvangen kapitaal.

Een crowdfundingplatform biedt verschillende projecten aan waaruit investeerders kunnen kiezen. Zo bepaalt de mensenmassa welke projecten geloofwaardig en belangrijk genoeg zijn om erin te investeren. Er zijn in Nederland tientallen crowdfundingplatforms actief, met verschillende doelgroepen en verschillende manieren waarop zij kapitaal voor de projecthouders aantrekken (zie bijlage 3). Meestal gaan de overgemaakte bedragen niet direct naar de projecthouder, maar worden op een speciale rekening van het crowdfundingplatform bewaard. Pas als het doelbedrag binnen is en soms ook pas als de vooraf vastgesteld crowdfundingperiode voorbij is, wordt het totaalbedrag overgemaakt aan de projecthouder, na aftrek van een klein percentage dat het crowdfundingplatform in rekening brengt. Als een van te voren bepaald percentage van het doelbedrag niet wordt behaald, krijgen de investeerders hun geld terug.

Eigen crowdfunding door projecthouders

Projecthouders kunnen er voor kiezen om zelf de eigen crowdfunding te doen, zonder gebruik te maken van een crowdfundingplatform. Projecthouders proberen in dat geval zelf via een brede publiekscampagne geld te werven voor hun project. Hierbij kan het publiek zelf geld overmaken op het rekeningnummer van de projecthouder, al dan niet direct via een betaalmodule op de eigen website van de projecthouder.

Varianten crowdfunding

Crowdfunding kan op verschillende manieren plaatsvinden. De vier meest voorkomende zijn:

- **Donaties:** De crowdfunder doneert geld voor een bepaald doel. Doneren impliceert dat de crowdfunder er niets voor terug krijgt. Crowdfunding door middel van donaties komt voornamelijk voor bij filantropische doeleinden.
- **Sponsoring:** Het verschil tussen donaties en sponsoring is dat de crowdfunder een niet-financiële tegenprestatie krijgt van de ondernemer. De waarde van de tegenprestatie is vele malen kleiner dan het geldbedrag dat de crowdfunder bijdraagt. Enkele voorbeelden op gebied van kunst & cultuur zijn een ticket voor een concert, een exemplaar van een cd of boek, naamvermelding in een blad. Een voorbeeld op gebied van natuur/milieu is een potje honing bij een bijenproject.
- **Vreemd vermogen:** De crowdfunder leent een (kleine) som geld uit voor een bepaald doel. De investeerder ontvangt na verloop van tijd het ingelegde bedrag met rente terug (leninggebaseerde crowdfunding).

- Eigen vermogen: De crowdfunder neemt een participatie in het project van de ondernemer. Zo krijgt de ondernemer zijn startkapitaal en in ruil daarvoor delen de investeerders in de omzet of winst van de onderneming (aandelengebaseerde crowdfunding).

De meer filantropische crowdfunding (donaties en sponsoring) heeft andere kenmerken dan de investeringsgerichte crowdfunding (vreemd vermogen en eigen vermogen). Zo is het begrijpelijk dat het bedrag voor filantropische crowdfunding substantieel lager is dan wanneer leningen of aandeelhouderskapitaal worden verstrekt. Ook het totale doelbedrag blijkt bij filantropische crowdfunding veel lager (ongeveer factor 5) te liggen dan bij investeringscrowdfunding.

Benadrukt moet worden, dat het fenomeen crowdfunding nog volop in ontwikkeling is. Er zijn vele varianten. Zo zijn er crowdfundingplatforms waar het publiek niet alleen opgeroepen wordt geld te geven, maar ook kennis, tijd en creativiteit. Dit wordt crowdsourcing genoemd.

4. VOORDEKUNST.NL

Voordekunst.nl is een crowdfundingplatform dat initiatiefnemers van kunstprojecten in wording de mogelijkheid biedt via de website www.voordekunst.nl te zoeken naar financiering door particulieren, bedrijven en overige organisaties.

Op 4 november 2010 lanceerde het Amsterdamse Fonds voor de Kunst www.voordekunst.nl, de eerste crowdfunding website voor kunstprojecten in Nederland. Op dat moment stonden er zes projecten online met een duidelijk Amsterdams karakter. Al snel ging Voordekunst.nl landelijk, mede door toetreding van drie landelijke founding partners, te weten het Brabants kenniscentrum kunst en cultuur (bkkc), ING Bank en Cultuur-Ondernemen. Het idee achter Voordekunst.nl is altijd geweest dat het een landelijke platform zou moeten worden ter stimulering van de kunstsector. Medio 2011 is Voordekunst.nl verzelfstandigd en vanaf dat moment is de groei verder ingezet.

Tot januari 2014 zijn er 574 projecten succesvol gefinancierd, 76 projecten lopen nog en 159 projecten hebben hun financiering niet succesvol weten te realiseren. Er is meer dan € 3.400.000 bijeengebracht door ruim 32.559 unieke, met name particuliere, donateurs. Het aantal aanmeldingen en het aantal donateurs groeit nog steeds.

Op www.voordekunst.nl kan iedereen een cultureel project presenteren, van professional tot amateur. Particulieren en bedrijven kunnen het plan vervolgens financieel steunen. Zo wordt het maatschappelijk draagvlak vergroot, het ondernemerschap van kunstenaars versterkt en krijgen kunstliefhebbers een stem in het aanbod in hun omgeving.

Partnership

Voordekunst.nl staat voor een bevordering van het ondernemerschap in de kunstsector en wil het draagvlak voor kunstprojecten vergroten. Dit doet Stichting Voordekunst samen met partners. Deze partners ondersteunen de doelstellingen van Voordekunst.nl en willen samen met Voordekunst.nl het geven aan kunst en cultuur stimuleren en de betrokkenheid tussen donateurs en kunstenaars en culturele instellingen vergroten.

Hoe werkt het

Het aanmelden van een project is kosteloos. Wanneer het project geschikt wordt bevonden voor crowdfunding, wordt in overleg bepaald wanneer het project live gaat. Hiervoor is een startbijdrage verschuldigd van € 100. Er wordt van de projecthouder verwacht dat deze veel energie steekt in zijn of haar crowdfundingactie. Ook moet er een promotiefilmpje worden gemaakt. Dit kan kosten met zich meebrengen.

Bij Voordekunst.nl moet minimaal 80% van het doelbedrag gehaald worden. Wordt dit niet gehaald dan krijgen de gevers hun bijdrage terug. Als het project niet de 100% van het doelbedrag bereikt, maar wel meer dan 80% van het doelbedrag, dan krijgen alle donateurs een aangepast plan toegestuurd. Indien de donateur hiermee akkoord gaat blijft de donatie staan. Zo niet dan kan de donateur de donatie intrekken.

Bij een niet succesvolle financiering houdt Voordekunst.nl de startbijdrage van € 100. In alle andere gevallen krijgt de crowdfunder zijn startbijdrage terug. Wel is de crowdfunder 5% van het doelbedrag verschuldigd aan Voordekunst.nl. Komt het eindbedrag boven het doelbedrag uit dan is een percentage van 10% verschuldigd over hetgeen dat meer is verkregen dan het doelbedrag.

Naast genoemde percentages wordt er 2% transactiekosten ingehouden.

Een voorbeeld:

Bij een doelbedrag van € 5.000 en een succesvolle financiering van exact 100% krijgt de projecthouder € 4.650 (€ 5.000 minus 5% fee en 2% transactiekosten) op zijn rekening gestort. Bij een doelbedrag van € 5.000 en een succesvolle financiering van 120% (= € 6.000) krijgt de projecthouder € 5.530 (€ 5.000 minus 5% fee en € 1.000 minus 10% fee, daarnaast 2% transactiekosten) op zijn rekening gestort.

5. BELEID CROWDFUNDING FONDS 1818

Voorjaar 2012 heeft er tussen Fonds 1818 en Stichting voordekunst een oriënterend gesprek plaatsgevonden om na te gaan hoe Fonds 1818 met het nieuwe fenomeen van crowdfunding om zou kunnen gaan al dan niet in samenwerking met Voordekunst.nl.

Dit heeft geleid tot het aangaan door Fonds 1818 van een partnership met Voordekunst.nl voor een periode van drie en een half jaar (5 juli 2012 – 31 december 2015).

Overwegingen van Fonds 1818 voor het aangaan van het partnership met Voordekunst.nl:

- Fonds 1818 ziet crowdfunding als een instrument om publieke betrokkenheid te vergroten;
- Fonds 1818 ziet crowdfunding als een instrument om het cultureel ondernemerschap van aanvragers te vergroten;
- Fonds 1818 ziet middels een partnerpagina mogelijkheden om projecten die het ondersteunt onder de aandacht van een breder publiek te brengen;
- Fonds 1818 ziet mogelijkheden in een matchingsvariant qua financiering, waarbij Fonds 1818 voorstelt bedragen die via crowdfunding worden geworven tot van te voren vastgestelde bedragen te verdubbelen.

Als beleidsuitgangspunten bij de samenwerking is het volgende geformuleerd ten aanzien van 'matching': Wanneer Fonds 1818 de matchingvariant hanteert zal er vaak sprake zijn van dubbele financiering: naast een donatie wordt er een garantiebedrag beschikbaar gesteld dat uitgekeerd kan worden als een deel of het gehele bedrag ook via crowdfunding wordt geworven.

Criteria die Fonds 1818 zal hanteren bij de matchingvariant zullen zijn:

- Aanvraag moet voldoen aan algemene beleidscriteria van Fonds 1818;
- Aanvrager wil zelf middels crowdfunding gelden werven. Dit is van belang omdat crowdfunding tijd vergt. Er moet een breed publiek bereikt worden en de informatie op de site bij Voordekunst.nl moet geactualiseerd worden;
- Het project moet interessant genoeg zijn voor een breed publiek om geld in te investeren.

Begeleiding door Voordekunst.nl

Wat betreft begeleiding van projecthouders is bij het aangaan van het partnership het volgende door Fonds 1818 geformuleerd:

Valkuil van crowdfunding is dat het weleens gezien wordt als wondermiddel. Het is daarom van belang om verwachtingen bij te stellen en toekomstige projecthouders te begeleiden voordat ze aan hun crowdfunding actie beginnen. Voordekunst.nl neemt deze rol serieus, want het succes van de projecten straalt ook af op crowdfunding als financieringsvorm en Voordekunst.nl als platform.

Bovendien is Voordekunst.nl een platform voor de sector, en bij het in het diepe gooien van projecthouders is Voordekunst.nl niet gebaat. Voordekunst.nl selecteert projecten op basis van haalbaarheid op het platform. Is de begroting realistisch? De looptijd haalbaar? Is de bijdrage noodzakelijk voor het welslagen van een project? Partners hebben echter zelf de vrijheid om te bepalen welke projecten er op hun pagina komen te staan. Hier speelt Voordekunst.nl enkel een adviserende rol in.

Verzorgde presentaties in onderzoeksperiode zijn:

- 14 september 2012 Nutshuis - workshop crowdfunding
- 4 oktober 2012 Nutshuis - presentatie partnership Fonds 1818 – Voordekunst.nl inclusief workshop
- 19 oktober 2012 Leids Volkshuis - Leidse Fondsendag, twee workshops crowdfunding
- 6 juni 2013 Haagweg 4 - kennisbijeenkomst crowdfunding Leiden i.s.m. Cultuurfonds Leiden

Opzet is de komende tijd enkele voorlichtingsbijeenkomsten te organiseren in het werkgebied van Fonds 1818 omtrent de mogelijkheden en onmogelijkheden van crowdfunding.

Crowdfunding naast Voordekunst.nl

Hoewel Fonds 1818 de samenwerking is aangegaan met Voordekunst.nl, is het van het begin af aan niet de bedoeling geweest om alleen crowdfundingprojecten via Voordekunst.nl te steunen. Voordekunst.nl gaf Fonds 1818 de mogelijkheid een eerste grote stap te zetten om ervaring op te doen met crowdfunden. Ook andere initiatieven worden ondersteund. In de praktijk van Fonds 1818 loopt in de onderzochte periode 87,5% van de crowdfundingprojecten via Voordekunst.nl.

6. ANALYSE VAN DE PROJECTEN

Voor de volledige cijfermatige overzichten verwijzen we naar bijlage 2.

6.1 OVERZICHT VAN DE RESULTATEN VAN DE GEHONOREERDE PROJECTEN

In de periode juni 2012 - november 2013 zijn er 30 aanvragen m.b.t. crowdfunding gehonoreerd.

De status van deze 30 projecten is als volgt:

Crowdfunding geslaagd	20
Crowdfunding deels geslaagd	2
Crowdfunding mislukt	2
Crowdfunding loopt	3
Crowdfunding moet nog starten	2
Crowdfunding niet doorgedaan	1
TOTAAL	30

Twee projecten zijn deels geslaagd. Dit zijn twee initiatieven waarbij de projecthouders de crowdfunding zelf ter hand hebben genomen. ElementTree en Pulchri Studio hebben respectievelijk een actie met een basisschool en Haag Atletiek opgezet om geld in te zamelen. Beide organisaties hoopten hiermee € 5.000 op te halen, maar kwamen niet verder dan respectievelijk € 1.980 en € 2.400. Omdat bij deze projecten de crowdfunding in eigen handen was, konden de verkregen gelden toch benut worden voor het beoogde doel. De projecten werden wat bescheidener uitgevoerd. Was de crowdfunding via Voordekunst.nl gegaan dan was de 80% van het doelbedrag niet gehaald en was er geen geld uitgekeerd.

Bij twee projecten is de crowdfunding mislukt met als redenen:

- crowdfunding bij Voordekunst.nl volgde op een grote succesvolle lokale wervingsactie voor een ander onderdeel van het project, waarvoor overigens geen verdubbeling bij Fonds 1818 was aangevraagd. De animo bij het publiek om hierna nog te geven was op (Huygensmuseum Hofwijck);
- crowdfunding bij Voordekunst.nl was laat gestart en de verantwoordelijkheid lag bij één persoon, die ook nog eens te maken kreeg met privéomstandigheden (musicalvereniging Waanzin).

Bij één project is de crowdfunding niet doorgedaan vanwege een wijziging in het uitvoeringsprogramma waarvoor de crowdfundingopbrengst bestemd was (St. Jans Fanfare).

Alle 24 organisaties waarvan de crowdfunding is afgerond, zijn benaderd met een vragenlijst (zie bijlage 1). Van 23 organisaties hebben wij de antwoorden kunnen inventariseren.

6.2 AANVRAGERS

Vooralsnog hebben we te maken met vooral aanvragers uit de culturele sector. Dit is op zich niet verwonderlijk als je werkt met een partner als Voordekunst.nl. Bovendien is het in de culturele sector gemakkelijker om tegenprestaties aan te bieden in vergelijking met bijvoorbeeld de welzijnssector.

Als we kijken naar de verschillende projecten die gesteund zijn, kunnen we de volgende verdeling maken:

Muziek	13
Beeldende Kunst	7
Literatuur / Poëzie	3
Theater	2
Erfgoed	2
Community Arts	1
Natuur	1
Film / documentaire	1
TOTAAL	30

Wat opvalt is dat crowdfunding in veel domeinen wordt toegepast. De nadruk ligt weliswaar bij de muziek, maar binnen dit domein is sprake van grote verscheidenheid: opera amateur en professioneel, apparatuur popkoor, musicals en festivals op gebied van jazz, pop, klassieke muziek en harpmuziek. Bij het natuurproject was sprake van eigen crowdfunding door de projectorganisatie buiten Voordekunst.nl om.

6.3 VERDELING OVER HET WERKGEBIED VAN FONDS 1818

Is crowdfunding vooral iets voor organisaties uit de grote stad of wordt het ook benut in de kleinere gemeenten? Wanneer we kijken naar de gehonoreerde projecten van Fonds 1818 dan lijkt het vooral nog een middel te zijn dat in de grote stad wordt toegepast. Aan de andere kant verschilt de verdeling niet veel met de geografische spreiding van het donatiebudget van Fonds 1818.

Den Haag	16
Leiden	5
Zoetermeer	4
Voorburg	2
Delft	1
Rijswijk	1
Katwijk	1
TOTAAL	30

6.4 DONATEURS

Wie geven er aan de verschillende projecten? Zijn het bedrijven of particulieren en zijn het bekenden of onbekenden van de uitvoerders?

Als we naar de cijfers kijken dan zien we dat 858 donateurs hebben bijgedragen aan de verschillende crowdfundingprojecten die Fonds 1818 heeft gesteund. Zover wij na hebben kunnen gaan is 2,5% van de donateurs een organisatie. Dit betekent dat de overgrote meerderheid van de gevers particuliere personen zijn. Een op de acht gevers heeft vaker via Voordekunst.nl een project ondersteund. Het gemiddelde bedrag dat beschikbaar is gesteld door donateurs voor de onderzochte projecten is € 89,10. Hoe zit het met de verdeling bekenden versus onbekenden van de initiatiefnemers? Voordekunst.nl gaat in het ideale geval uit van drie kringen van gevers: 1/3 deel familie en vrienden, 1/3 deel bekenden (van bekenden) en 1/3 deel onbekenden. Hoe persoonlijker en lokaler gericht het project is, hoe moeilijker het echter is om de buitenste ring te bereiken.

Hoewel niet helemaal exact te achterhalen komen wij in ons onderzoek uit op een gemiddeld percentage van 79% bekenden (inclusief familie en vrienden) en 21% onbekenden van de initiatiefnemers.

6.5 HOOGTE VAN DE DONATIE / VERDUBBELING / BONUS

Fonds 1818 heeft in de periode juni 2012 – november 2013 een bedrag toegezegd van € 101.505 voor verdubbeling of bonus van geslaagde crowdfundingacties. Naast deze garantietoezeggingen werden in 13 van de 30 gevallen ook donaties toegezegd voor een totaalbedrag van € 84.000.

Het totaal van de beoogde doelbedragen van de crowdfundingacties bij de 30 projecten was € 105.715. Het resultaat eind 2013 is dat voor de 22 geslaagde projecten € 76.095 is opgehaald door middel van crowdfunding. Dat is gemiddeld € 3.804,75 per project.

Fonds 1818 heeft aan 'verdubbeling' € 63.270 uitgekeerd. Er staat nog een bedrag open van € 14.500 en er is een bedrag vrijgevallen van € 23.735 (mislukte projecten, deels geslaagde projecten en een project dat niet is doorgegaan).

Wanneer we nu kijken naar de kosten die de aanvragers hebben gemaakt bij de 22 geslaagde projecten, dan zien we dat deze uitkomen op € 22.857,05. Dit is inclusief € 6.100 aan eigen start- en slotbijdragen om het doelbedrag van 100% te halen. Overige kosten die gemaakt zijn hebben betrekking op het maken van een promotiefilm, tegenprestaties en in één geval het inhuren van een professional.

In de kosten zitten niet de ca. 1.375 vrijwillige uren verwerkt die besteed zijn aan crowdfunding.

Concluderend kan gezegd worden dat 70% van de opbrengst uit crowdfunding daadwerkelijk ten goede komt aan de projecten.

6.6 FINANCIËEL OVERSCHOT CROWDFUNDING

Bij 8 van de 20 geslaagde projecten is 105% of meer van het doelbedrag opgehaald. De succesvolste projecten waren van het Haags Popcentrum betreffende een Haags podium tijdens Parkpop met 131% (€ 310 boven doelbedrag) en van Doen Evenementen betreffende het beeld Indische Tantes van Yvonne Keuls met 126% (€ 1.575 boven doelbedrag).

Voordekunst.nl vraagt projecthouders die meer dan 100% binnenhalen, om op de site aan te geven wat ze met het positieve saldo doen. In onze vragenlijst is deze vraag achteraf ook nog voorgelegd aan de betreffende 8 projectorganisaties.

In het algemeen kan gesteld worden dat de financiële overschotten in de algemene middelen voor het project zijn gestopt. Hiermee zijn kosten van crowdfundingactie gedekt, de publiciteitsuitingen uitgebreid en in een enkel geval is de eigen bijdrage naar beneden bijgesteld.

Fonds 1818 heeft er bewust voor gekozen financiële overschotten niet terug te vragen, omdat het lastig is om eerst aan mogelijke donateurs te beloven hun bijdrage te verdubbelen om vervolgens, wanneer er volop gedoneerd wordt, een bedrag terug te vragen. In de praktijk blijkt tot nu toe dat de overschotten beperkt zijn en doorgaans ook een goede bestemming krijgen die aansluit bij het doel waarvoor Fonds 1818 heeft toegekend.

6.7 TEGENPRESTATIES

De meeste projecthouders boden een variatie aan tegenprestaties, waarbij de inhoud afhankelijk was van de hoogte van de donatie. Bijvoorbeeld een bedankje bij een lage donatie, naamsvermelding en/of certificaten en vrijkaartjes bij middelhoge donaties, tot vip-arrangementen, workshops of diners bij hoge donaties. Bij uitzonderlijk hoge donaties werd vaak een combinatie van meerdere tegenprestaties aangeboden. In bijlage 4 is een lijst opgenomen met alle tegenprestaties die zijn aangeboden.

Lang niet alle donateurs maakten gebruik van de tegenprestatie. In nog geen 50% van de gevallen werd er gebruik van gemaakt. Hieruit blijkt dat de motivatie om te doneren meestal primair het project en/of de organisatie zelf is. Voordekunst.nl benadrukt overigens dat de aangeboden tegenprestaties sowieso uitstraling hebben op het project zelf en daardoor wel van invloed zijn, ook als donateurs hier maar beperkt gebruik van maken. Dit wordt bevestigd door het Nationaal Crowdfunding Onderzoek 2013 'Samen mogelijk maken', waaruit blijkt dat de donaties hoger zijn als hier een tegenprestatie tegenover staat. Volgens laatstgenoemd onderzoek zijn echter de belangrijkste twee factoren die bepalen of men een bijdrage levert de kwaliteit van het project en de passie van de persoon achter het project.

Als donateurs gebruik maakten van de tegenprestatie, waren de reacties altijd positief: enthousiaste reacties en bedankjes.

Eén organisatie gaf aan de ervaring te hebben, dat vooral persoonlijke aandacht van de projecthouder door donateurs zeer op prijs wordt gesteld.

Donateurs kunnen er overigens moeite mee hebben als er sprake is van een kostbare tegenprestatie, omdat ze liever zien dat dat geld ook naar het project gaat. Een organisatie gaf aan dat hun kostbare tegenprestatie volledig door een bevriend bedrijf gesponsord is en de tegenprestatie mede daardoor veel waardering kreeg.

6.8 INVLOED VERDUBBELING/BONUS DOOR FONDS 1818 OP DONATIEGEDRAG

Aan alle organisaties is gevraagd wat de invloed is van de verdubbeling of bonus door Fonds 1818. De reactie was bij vrijwel alle 22 respondenten gelijk:

Donateurs geven in eerste instantie omdat zij het project, de projectorganisatie of de initiatiefnemer persoonlijk een warm hart toedragen.

Bij één project werd aangegeven dat de verdubbeling voor de directe achterban een heel sterke motivatie was om te geven en voor de projectorganisatie een sterke motivatie om mogelijke donateurs te benaderen.

Door nagenoeg alle organisaties werd aangegeven dat de verdubbeling/bonus door Fonds 1818 voor donateurs wel een bijkomende stimulans is om te geven. Het trekt bijvoorbeeld twijfelaars over de streep of zet donateurs aan tot het geven van een hogere donatie. De steun door Fonds 1818 wekt vertrouwen bij donateurs en werkt zo als een soort 'keurmerk'.

Bij een popkoor, met als project nieuwe geluidsapparatuur, was de verdubbeling vooral voor de eigen leden een pluspunt om, naast hun contributie, extra geld te geven.

Slechts bij één project was de indruk dat de verdubbeling door Fonds 1818 niet erg veel effect heeft gehad op het geefgedrag (Beelden in Leiden 2013).

Minstens net zo belangrijk is, dat de verdubbeling/bonus projectorganisaties stimuleert om de crowdfunding tot een succes te maken. Het maakt het vragen om een donatie ook gemakkelijker, omdat het sympathiek overkomt: 'Als jij een tientje stort, verdubbelt Fonds 1818 jouw tientje.'

Steeds weer wordt aangegeven dat het essentieel is dat de verdubbeling/bonus door Fonds 1818 duidelijk door projectorganisatie gecommuniceerd wordt.

Tot slot: de verdubbeling is een extra motivatie voor organisaties om crowdfunding te gaan doen.

6.9 INVLOED OP OVERIG BELEIDSTERREINEN VAN FONDS 1818

Uit de projectanalyses valt op dat Fonds 1818 soms bereid is om het bestaande beleid op gebied van kunst & cultuur wat op te rekken als er sprake is van crowdfunding.

Vast beleid is dat Fonds 1818 niet doneert aan kunstprojecten waarbij het gaat om 'kunst voor de kunst' en terughoudend is met ondersteuning van professionele kunsten. Kunstprojecten komen alleen voor ondersteuning in aanmerking als er sprake is van een sociaal maatschappelijke functie. Belangrijke aandachtspunten hierbij zijn: ontmoeting, participatie, talentontwikkeling, educatie en (laagdrempelige) kennismaking met een cultuurdiscipline.

Bij twijfel of een project al dan niet binnen het fondsbeleid valt, neemt Fonds 1818 eerder een positief besluit als het nieuwe financieringsinstrument crowdfunding wordt toegepast. Wanneer de lijst met 30 projecten wordt doorgelopen zien we dat bij 13 van de 30 gehonoreerde projecten soepeler is omgegaan met het beleid, omdat er sprake was van afspraken over crowdfunding (zie bijlage 2 – eerste tabel). Bovendien zouden 8 van de 30 gehonoreerde projecten waarschijnlijk een lagere bijdrage hebben gekregen.

De reden dat het fonds bij twijfelgevallen soepeler met de eigen criteria omgaat, is dat er bij crowdfunding een inspanningsverplichting bij de aanvrager wordt neergelegd. Cultureel ondernemerschap wordt gestimuleerd en het bereiken van een financieel breed draagvlak onder het publiek wordt beloond. Het wordt aan de 'crowd' overgelaten om aan te geven of het een mooi initiatief is om te steunen. Met crowdfunding kan het fonds daarom wat gemakkelijker de grenzen van zijn beleid zoeken, waarbij het indirect aan het publiek wordt overgelaten of het project gesteund moet worden.

De reden dat 8 van de 30 projecten een hogere bijdrage hebben gekregen omdat ze zijn gaan crowdfunderen heeft te maken met het grotere risico dat ze lopen. Wanneer het crowdfunderen mislukt, lopen ze ook de verdubbeling/bonus van Fonds 1818 mis. Reden in veel gevallen om naast de garantie ook een relatief bescheiden donatie beschikbaar te stellen.

7. VOORDEKUNST.NL IN DE PRAKTIJK

7.1 ERVARINGEN VAN AANVRAGERS

In de enquête is gevraagd naar de ervaringen die de organisaties hebben met Voordekunst.nl. Van de 22 organisaties die de enquête hebben ingevuld, hebben er 20 gebruik gemaakt van het platform Voordekunst.nl.

De algemene ervaring met Voordekunst.nl

Aan de contactpersonen van de projecten is gevraagd hoe zij de contacten met de mensen van Voordekunst.nl vonden en of zij goed zijn begeleid c.q. geholpen. Nagenoeg alle respondenten zijn in het algemeen positief over de contacten met de mensen van Voordekunst.nl. Met name hun hulpvaardigheid en vriendelijkheid wordt genoemd. Slechts één organisatie was in het algemeen ontevreden, vanwege slechte ervaringen met de bereikbaarheid van Voordekunst.nl. Opvallend is echter dat diverse andere organisaties hierover juist positief zijn.

Bijdrage van Voordekunst.nl aan de promotie van de projecten

Voordekunst.nl ziet het niet als zijn opdracht, om naast de platformfunctie, de deelnemende projecten extra te promoten. De organisaties gaven dan ook aan dat Voordekunst.nl niet of nauwelijks heeft bijgedragen aan de promotie van het project. Voordekunst.nl heeft gedaan wat ze moet doen, niet meer en niet minder. Het project stond netjes op de website. De organisaties moeten zelf de promotie ter hand nemen en mogelijke donateurs naar de website verwijzen. Eén organisatie geeft aan dat Voordekunst.nl zijn project wel een paar keer op de homepage in de 'spotlight' geplaatst heeft.

Zichtbaarheid op de website

Als belangrijk verbeterpunt kwam naar voren: de zichtbaarheid van individuele projecten op de site van Voordekunst.nl. Er moet gezocht worden tussen een grote hoeveelheid projecten. In relatie hiermee is de suggestie gedaan om regionale websites te maken.

Enkele organisaties vinden dat op de site van Voordekunst.nl beter kan worden aangegeven dat er projecten zijn die door Fonds 1818 worden gestimuleerd. Nu staat er maar een heel klein logo.

Bij één project was Voordekunst.nl vergeten op de site te zetten dat het bedrag verdubbeld werd door Fonds 1818. Een andere organisatie meldt dat de website voor veel donateurs niet duidelijk was, waardoor ze als organisatie veel tijd kwijt was met uitleg (bijvoorbeeld dat de donateur het geld terugkrijgt als het crowdfundingproject niet slaagt). Eén organisatie zou het goed vinden als er een Engelstalige website zou zijn.

Procedure bij Voordekunst.nl

De meeste organisaties vinden dat de procedure verbeterd kan worden. Zij vinden het een lastige en complexe procedure, zeker als je voor het eerst deelneemt. Het is onhandig, dat de procedure en de stappen die ondernomen moeten worden pas toegankelijk worden nadat je je hebt aangemeld en een account hebt gekregen. Vooraf is niet helder wat aanmelden inhoudt. Een verbeterpunt zou zijn als vooraf al een stappenplan beschikbaar is, voordat het project wordt aangemeld. De projecthouder krijgt hierdoor vooraf meer inzicht in hetgeen verwacht wordt en kan al bepaalde stappen hebben genomen voorafgaand aan het maken van een account (bijvoorbeeld het promotiefilmpje maken).

Betaling door donateurs

Als kritiekpunt komt vaak naar voren dat de betaalprocedure via de website voor donateurs, met name de ouderen onder hen, lastig is. Eerst moet de donateur het project op de site, tussen de grote hoeveelheid projecten, zien te vinden. Vervolgens moet een account worden aangemaakt, waarbij persoonlijke gegevens ingevuld moeten worden. Pas dan kan betaald worden. Hierdoor haken donateurs soms af.

Sommige organisaties hebben dit opgelost door deze mensen rechtstreeks te laten betalen aan de projectorganisatie. Het totaalbedrag dat op deze manier binnenkwam is door de projectorganisatie gestort op Voordekunst.nl. Zo telt het wel mee voor het resultaat, maar staat het ten onrechte geregistreerd als één donatie. Een enkele organisatie heeft het direct ontvangen bedrag niet zelf naar Voordekunst.nl gestort, waardoor zij dus verdubbeling zijn misgelopen.

Er zijn veel donateurs die liever alleen een rekeningnummer willen hebben waar ze het bedrag anoniem over kunnen maken, vooral als ze niet hechten aan een tegenprestatie.

Overige opmerkingen en suggesties

Voordekunst.nl stimuleert projectorganisaties om vooral ook bedrijven te benaderen om te doneren, omdat hiervoor fiscaal gunstige regels gelden. Eén organisatie meldt dat die bedrijfjes alleen achteraf een factuur kunnen sturen, waardoor de teller op de site niet omhoog gaat.

Een andere organisatie raadt aan om ook betalingen uit het buitenland mogelijk te maken.

Tenslotte is de suggestie gedaan om als Voordekunst.nl 'Partnership' te zoeken met de bank/giroloterij of organisaties als de ANWB en vergelijkbare instellingen.

7.2 TERUGKOPPELING MET VOORDEKUNST.NL

De in paragraaf 7.1 geïnventariseerde kritiekpunten en suggesties zijn in een gesprek teruggekoppeld met de organisatie Voordekunst.nl. De belangrijkste uitkomsten van dit gesprek waren de volgende:

Wat betreft de overzichtelijkheid van de website wordt gewezen op de zoekfunctie. Verder is de website van Voordekunst.nl onlangs al deels verbeterd. De plannen zijn om een kaart van Nederland op te nemen, waar donateurs op kunnen klikken om projecten beter te kunnen vinden. Projectorganisaties kunnen zelf hun donateurs helpen door hen een link te geven naar de juiste pagina op www.voordekunst.nl.

Vanaf voorjaar 2014 wil voordekunst.nl maandelijks een provincie in de spotlight zetten. Wanneer de provincie Zuid-Holland aan de beurt is, wordt met Fonds 1818 overlegd welke uitingen hieraan gekoppeld worden.

Voordekunst.nl vindt het vooralsnog niet nodig om een Engelstalige site te maken.

Verdere verbetering van de procedure bij Voordekunst.nl is als prioriteit gesteld voor 2014. De aanmeldprocedure wordt meer geautomatiseerd, zodat het zowel voor Voordekunst.nl als voor projecthouders gemakkelijker wordt. Daarnaast is Voordekunst.nl bezig met het maken van een beknopte 'Handleiding Voordekunst.nl', welke Fonds 1818 beschikbaar kan stellen bij projecten die eventueel geschikt zijn voor crowdfunding via Voordekunst.nl.

Overigens geeft Voordekunst.nl eens per zes weken een workshop crowdfunding om organisaties praktisch te begeleiden. De deelnamekosten hiervan bedragen € 60, -, maar hiervan krijgt de deelnemer € 50, - terug als hij zich inschrijft met een project bij Voordekunst.nl.

Voordekunst.nl wil in 2014 in samenwerking met fonds 1818 in ieder geval twee spreekuren organiseren en daarnaast twee voorlichtingsbijeenkomsten.

Voordekunst.nl wil in principe niet tegemoet komen aan de wens om de mogelijkheid te bieden anoniem te doneren. Het hebben van een account, de tegenprestatie en het terugstorten van de donatie als het project niet doorgaat, ziet Voordekunst.nl als essentiële elementen van crowdfunding. Voordekunst.nl is gehouden aan wettelijke regels en op basis daarvan verplicht om uiterst zorgvuldig om te gaan met het gedoneerde geld. Voordekunst.nl is overigens wel bereid na te gaan wat op dit gebied juridisch mogelijk is.

Een bijkomend bezwaar is echter ook dat de website hiermee weer complexer wordt. Overigens is het maken van een account voor donateurs sinds een half jaar al eenvoudiger geworden.

Betaling door donateurs is verder gelijk aan vrijwel alle betalingen die via internet verlopen. Betaling vanuit het buitenland is ook gewoon mogelijk.

Wat betreft facturering door bedrijven die doneren, is de gegeven kritiek niet in overeenstemming met de werkelijkheid. Er wordt meteen een factuur gestuurd door Voordekunst.nl. Zodra Voordekunst.nl van een bedrijf een e-mail heeft ontvangen dat het geld eraan komt, wordt het meteen bijgeschreven en gaat de teller op de website omhoog.

Voordekunst.nl is verder actief om het aantal 'Partnerships' uit te breiden, omdat dit het crowdfundingplatform sterker maakt.

Tot slot zij opgemerkt dat Voordekunst.nl zelf geregeld onderzoek doet onder projecthouders met als doel hier lering uit te trekken. Op dit moment loopt er een driejarig onderzoek bij de VU Amsterdam.

Onze conclusie is dat Voordekunst.nl een goed platform is dat luistert naar het publiek en mede op basis hiervan voortdurend streeft naar verbetering.

7.3 KIEZEN PROJECTORGANISATIES IN DE TOEKOMST WEER VOOR DEZE VORM VAN CROWDFUNDING?

Aan alle organisaties is gevraagd of zij een volgende keer al dan niet weer voor crowdfunding via Voordekunst.nl zullen kiezen. Van de 23 organisaties reageerden er 13 volmondig positief. Vier organisaties zullen misschien weer gebruik maken van Voordekunst.nl. Slechts drie organisaties waren negatief. Zij zullen hier in de toekomst geen gebruik meer van maken. Van de resterende drie organisaties heeft één de vraag niet beantwoord, terwijl de vraag voor de laatste drie niet van toepassing was, omdat zij de crowdfunding niet via Voordekunst.nl hebben gedaan.

De belangrijkste redenen om een volgende keer weer voor deze vorm van crowdfunding te kiezen zijn de volgende:

Financiële redenen

De meest genoemde motivatie om weer voor deze vorm van crowdfunding te kiezen, is dat het een extra middel is om aan financiering te komen. Nu er minder overheidssubsidie is, biedt het een nieuwe sympathieke mogelijkheid om geld te werven. Een platform als Voordekunst.nl maakt de drempel lager om aan mensen/bedrijven geld te vragen. Hierbij wordt ook overwogen, dat de opbrengsten in de toekomst mogelijk hoger worden naarmate crowdfunding meer bekendheid krijgt.

Ook belangrijk is, dat crowdfunding als extra financieringsbron een positieve invloed heeft op toekenningen door fondsen, omdat fondsen er veelal gevoelig voor zijn dat er sprake is van een breed maatschappelijk draagvlak. De bonus en stimulans vanuit Fonds 1818 is hiervan een voorbeeld.

Public relations

De p.r. is hierna de meest genoemde reden. Crowdfunding is een mooie manier om uitgedaagd en gedwongen te worden om met je publiek te (blijven) communiceren tijdens de totstandkoming van het project. Dit draagt eraan bij dat je project bij het publiek meer leeft. Bovendien is het een manier om er ook onbekend publiek bij te betrekken. Door crowdfunding zijn veel mensen met een klein bedrag betrokken en alleen al die betrokkenheid is belangrijk, zelfs als de crowdfunding misschien niet (helemaal) slaagt.

Redenen met betrekking tot de werkwijze en organisatie Voordekunst.nl

Voordekunst.nl beschikt over een bestaande website en bestaand netwerk. Veel organisaties hebben aangegeven dat ze het de eerste keer tijdrovend en ingewikkeld vonden, maar dat ze nu ervaring hebben en de valkuilen kennen, zodat ze daarmee rekening kunnen houden bij een volgende keer. Als het systeem bekend is, is het een redelijk overzichtelijke manier om mee te werken.

Versterking van de eigen organisatie en van eigen mogelijkheden

Crowdfunding maakt de band tussen de uitvoerders van het project hechter.

Het filmpje is leuk om samen te maken en is ook weer bruikbaar voor andere (promotionele) doeleinden. Crowdfunding kan ook een goede manier zijn om eigen leden meer te betrekken bij een project.

Overige redenen/voorwaarden

Crowdfunding is een trend waar je niet omheen kunt. Eén organisatie wil een volgende keer, alleen al om idealistische redenen weer meedoen, vanwege het principe om crowdfunding beter op de kaart te zetten. Verder wordt aangegeven dat het project wel geschikt moet zijn voor crowdfunding, hetgeen onder meer betekent dat het een brede duidelijke groep potentiële donateurs aanspreekt en ook interessant is voor mensen 'buiten de eigen kring'.

Redenen om een volgende keer **niet** meer voor deze vorm van crowdfunding te kiezen (Voordekunst.nl)

De belangrijkste reden om een volgende keer niet meer voor deze vorm van crowdfunding te kiezen, is dat het de projectorganisatie teveel tijd en werk kost. Voor enkelen is ook de procedure en werkwijze van Voordekunst.nl een bezwaar (zie hoofdstuk 7.1). Eén organisatie vindt de kosten die Voordekunst.nl in rekening brengt een negatieve factor, omdat je alle p.r. toch zelf moet doen.

Verder kan de aard van het project reden zijn. Sommige projecten lenen zich nu eenmaal niet goed voor landelijke crowdfunding, zoals projecten die vooral ouderen aanspreken, maar ook projecten die uitsluitend gericht zijn op mensen in de directe omgeving. Een organisatie geeft aan dat er via Voordekunst.nl geen groter publiek bereikt wordt in vergelijking met een crowdfundingactie die je als organisatie zelf opzet, omdat de meeste donateurs bekenden zijn en mensen die betrokken zijn bij het project. Bovendien is het mogelijk dat Fonds 1818 dit ook verdubbelt.

Enkele organisaties geven aan dat zij jaarlijks of meerdere malen per jaar projecten organiseren en dat dat te structureel is om via crowdfunding te doen. Het publiek kan dan beter op een meer bestendige en persoonlijke manier aan de organisatie verbonden worden, bijvoorbeeld door middel van een vriendenstichting, mecenenaten etc.

Tot slot is een bezwaar dat crowdfunding een gevoel geeft aan het 'bedelen' te zijn.

8. OPMERKINGEN EN SUGGESTIES VOOR FONDS 1818

Een enquêtevraag was of organisaties suggesties hadden aan het adres van Fonds 1818. De organisaties reageerden in het algemeen positief op dit nieuwe middel dat door Fonds 1818 wordt ingezet en de suggestie is dan ook om hier vooral mee door te gaan.

De suggesties ter verbetering van dit nieuwe instrument waren de volgende:

Suggesties op gebied van crowdfundingprojecten in het algemeen

- Fonds 1818 moet zich niet alleen op Voordekunst.nl richten, maar duidelijk maken aan aanvragers dat Fonds 1818 crowdfunding als methode belangrijk vindt en graag ondersteunt. Dat betekent dat Fonds 1818 ook crowdfundingprojecten moet belonen die niet via Voordekunst.nl gaan, maar bijvoorbeeld door organisaties zelf worden georganiseerd, al dan niet naast crowdfunding via Voordekunst.nl. (Eigen crowdfunding wordt inmiddels ook door Fonds 1818 beloond).
- Opera2day heeft inmiddels een 'vriendenprogramma', dat ook een onderdeel bevat waarmee je 'mecenas' kunt worden voor een productie, met als tegenprestatie bij een donatie van € 5.000, - dat de donateur het hele productieproces kan meevolgen. Zou dit voor Fonds 1818 ook als crowdfunding tellen, dat in aanmerking komt voor verdubbeling, voor een vast aantal jaren, of een maximum aantal producties?
- Doordat bij veel organisaties de overheidssubsidie drastisch is verminderd of weggefallen, is er vooral behoefte aan geld voor de exploitatiekosten. De vraag is geopperd om na te gaan of crowdfundingprojecten voor exploitatiekosten ook in aanmerking kunnen komen voor een bonus.
- Wanneer crowdfunding niet lukt, maar er wel degelijk veel tijd is geïnvesteerd, kan Fonds 1818 dan niet toch een bedrag beschikbaar stellen voor het tekort?

Suggesties op gebied van communicatie en p.r.

- Fonds 1818 zou duidelijker kunnen communiceren dat niet ieder crowdfundingproject in aanmerking komt voor een bonus/verdubbeling door Fonds 1818 en zo ja, dat alleen wordt verdubbeld als minimaal 80% van het doelbedrag binnen is.
- Fonds 1818 moet duidelijker aangeven dat verdubbeling niet moet worden opgeteld bij het doelbedrag. (Opmerking van Haags Comedy Festival 2013.)
- Fonds 1818 zou op de eigen site ook aandacht kunnen schenken aan de projecten waarvoor een crowdfundingactie gaande is. Als Fonds 1818 dit doet, moet dat door Fonds 1818 kenbaar gemaakt worden bij de organisatoren. Ook aandacht in de publicaties van Fonds 1818 is een suggestie.
- Duidelijk aangeven dat je als organisatie ook zelf een bedrag bij Voordekunst.nl voor je project mag storten om zo (extra) verdubbeling door Fonds 1818 mogelijk te maken. Hetzelfde geldt voor het doorstorten van donaties die door donateurs direct aan de projectorganisatie worden overgemaakt t.b.v. het project.

HET HOEFT NIET ALTIJD ONLINE

9. NEVENEFFECTEN CROWDFUNDING

Op de enquêtevraag naar neveneffecten van crowdfunding kwamen uitsluitend positieve reacties en wel de volgende:

- Extra p.r. instrument: Vanwege de crowdfunding wordt de organisatie gestimuleerd om tijdens het totstandkoming van het project, te blijven communiceren met de buitenwereld en publiek te interesseren voor het project. Je wordt gedwongen om de p.r. beter in het oog te houden. (veel voorkomende reactie). Dit neveneffect wordt bevestigd door een onderzoek van Voordekunst.nl, waaruit zelfs naar voren komt dat de p.r. belangrijker is dan het geld dat de crowdfunding oplevert.
- Statusverhogend voor het project.
- Geslaagde crowdfunding bewijst het maatschappelijk draagvlak voor je organisatie en/of project. Dit kan gebruikt worden bijvoorbeeld richting politiek (reactie van een museum).
- Crowdfunding via Voordekunst.nl faciliteert geldwerving bij bekenden (Je durft eerder geld te vragen).
- Crowdfunding prikkelt beroepskunstenaars tot meer (creatief) ondernemerschap, hetgeen noodzakelijk is door de bezuinigingen in de kunstsector.
- Stimulans om op een andere manier naar je project te kijken, waardoor je creativiteit geprikkeld wordt. Dit geeft positieve energie.
- Het filmpje dat voor het crowdfundingplatform gemaakt moet worden, is ook bruikbaar voor andere promotiedoeleinden.
- Leuk om andere initiatieven te zien op de site Voordekunst.nl. Het stimuleert om zelf ook donateur te worden van projecten die je aanspreken bij Voordekunst.nl.
- Het stimuleert bekende gelijksoortige organisaties om dit ook te gaan doen.
- Meer aandacht van de pers vanwege de crowdfunding, omdat dit extra nieuwsaarde opleverde.
- Crowdfunding was een manier om de eigen leden bij deze actie te betrekken (popkoor).
- Alhoewel maar een klein gedeelte van de mensen donateur wordt, maakt de crowdfunding mensen wel nieuwsgieriger naar het project.
- De band tussen de uitvoerders van het project was hechter, doordat mensen al mee hebben gedaan met opnames voor het filmpje.
- Crowdfunding is een goede dwingende leerschool, ook op het gebied van sponsoring. Je moet duidelijk formuleren wat je wilt en waarom je dat wilt en wat je te bieden hebt.
- Door de tegenprestaties leeft het project na afronding voort.
- Na afloop van de geslaagde crowdfundingactie komen er soms nog extra donaties, die gebruikt kunnen worden voor financiële tegenvallers.
- Aan crowdfunding houdt je soms vaste donateurs over.

10. SUCCESFACTOREN EN TIPS

De volgende tips werden gegeven voor organisaties die met crowdfunding willen gaan beginnen:

In de voorbereidingsfase

- Neem vooral voldoende tijd in het voorbereidingstraject en houdt hierbij rekening met vakantieperiodes. Voor je online gaat alles al zoveel mogelijk geregeld hebben.
- Maak een plan van aanpak/stappenplan.
- Denk na of je mensen meer kan vragen dan alleen geld: spullen, tijd, deskundigheid, creativiteit.
- Ga alleen crowdfunden als je verwacht dat een redelijk grote groep potentiële donateurs zich betrokken voelt bij het project.
- Zorg dat je project concreet is en dat je in enkele zinnen kunt vertellen wie je bent, wat je wilt gaan doen en waarom het belangrijk is dat mensen hieraan geld geven. Kies eventueel voor een deelproject, dat echt afhankelijk is van crowdfunding en dat een tastbaar resultaat oplevert.
- Ga na wat welk crowdfundingplatform het beste bij je project past, of dat het beter is om de crowdfunding van je project volledig zelf in eigen hand te houden.
- Houdt de kosten-baten in het oog. Het is niet de bedoeling dat de opbrengst van je crowdfunding grotendeels weer opgaat aan de kosten van je crowdfunding.
- Kijk naar voorbeelden van andere projecten die geslaagd zijn.
- Verzamel genoeg vrijwilligers om je crowdfundingactie te 'trekken' (vrienden, direct betrokkenen en je bestaande netwerk).
- Neem niet teveel hooi op je vork. Kies een realistisch, eerder bescheiden, doelbedrag
- Regel van tevoren al een groep mensen die toezeggen dat ze gaan doneren. Dan gebeurt er bij de start al het nodige wat publiciteit oplevert dat anderen kan aanzetten tot een donatie.
- Maak tijdig, voordat je met crowdfunding begint, het filmpje. Dit hoeft niet veel tijd te kosten. Een filmpje dat met de eigen smartphone is gemaakt, kan al heel goed overkomen.

P.r.

- Zie crowdfunding als p.r. Mensen geven misschien niet, maar horen wel van je!
- Goede p.r. ook vooraf en niet pas tijdens de crowdfundingactie.
- Zorg dat je goed zicht hebt op de groepen/mensen/bedrijven voor wie het project interessant is en benader deze gericht.
- Maak optimaal gebruik van de sociale media (Facebook, Twitter en LinkedIn). Zorg dat het nieuws van het project zich als een lopend vuurtje verspreidt over het internet. Geef nieuwtjes door aan je crowdfundingplatform, zodat het platform dit weer kan doorgeven aan zijn achterban.
- Onderschat, naast social media, het persoonlijk contact niet. Zoek donateurs en bedrijven dicht in de buurt op en neem het verhaal op schrift mee zodat je iets kunt achterlaten.
- Geef donateurs een link naar de juiste pagina bij het crowdfundingplatform.
- Herhaal je boodschap en zet jezelf over gène heen om geld te vragen. Overtuig mensen van het belang en de noodzaak.
- Maak reclame met de verdubbeling/bonus door Fonds 1818, in ieder geval op de site van het crowdfundingplatform als daar gebruik van wordt gemaakt.

Tegenprestaties

Zeker bij hoge donaties is het belangrijk dat er een bijzondere tegenprestatie wordt aangeboden, maar ook belangrijk is dat dit niet veel geld kost, omdat donateurs aangeven dat dat beter in het project gestoken kan worden. Dus creatief zijn met geboden tegenprestaties en hier zo nodig aparte sponsors voor zoeken.

Traject na afloop

Betrokken crowdfunders bieden mogelijkheden voor vervolfinanciering. Houd daarom je donateursbestand na afloop warm hen op de hoogte te houden van je activiteiten. Of vraag of ze zich als vriend of mecenas structureel willen verbinden met je organisatie.

Voor de werving van nieuwe donateurs bij een volgende crowdfundingactie, kunnen bestaande donateurs ingezet worden: een bestaande donateur kan gevraagd worden via sociale media donatieverzoeken door te sturen naar vrienden en bekenden.

12. BELEID VAN ENKELE ANDERE FONDSEN

Bij andere fondsen die samenwerken met Voordekunst.nl is nagegaan wat hun beleid is.

Amsterdams Fonds voor de Kunsten (AFK)

Het AFK juicht ondernemerschap toe en is daarom als initiator en partner aan Voordekunst.nl verbonden. Projecten die voor steun van het AFK in aanmerking komen, hebben in ieder geval een artistiek uitgangspunt, een Amsterdams belang en verhouden zich tot een publiek.

Het AFK stelt op jaarbasis ca. € 75.000 beschikbaar aan Voordekunst.nl, die op basis van criteria voorstellen doet aan AFK om bedragen voor verschillende projecten beschikbaar te stellen. Is het AFK het eens met het voorstel dan wordt de bijdrage gestort voor het doelbedrag. De bijdrage heeft dus direct invloed op het te behalen doelbedrag.

Een enkele keer heeft het AFK ook speciale acties, waarbij het in een bepaalde korte periode bedragen van donateurs voor maximaal € 1.500 verdubbeld.

VSBfonds

VSBfonds heeft onlangs gekozen een nieuwe beleidslijn via Voordekunst.nl aan te bieden wat het niet via de normale procedure steunt. Via Voordekunst.nl is VSBfonds opzoek naar mooie projecten door nieuwe makers. Onder nieuwe makers verstaat het VSBfonds net afgestudeerde makers die hun eerste stappen als maker willen gaan zetten. Dit kan van alles zijn: muziek, theater, film enz.

Om de eigen organisatie niet te veel te belasten heeft VSBfonds de AFK formule gekozen waarbij VSBfonds een bedrag van ca. € 75.000 op jaarbasis stort op de rekening van Voordekunst.nl. Voordekunst.nl zal projecten voor VSBfonds uitzoeken en eens per maand aan het fonds voorleggen. VSBfonds bekijkt dan met twee adviseurs of het project binnen de eisen van nieuwe makers valt. Is het VSBfonds positief dan krijgt Voordekunst.nl een bericht met een bedrag waarvan het VSBFonds denkt dat het passend is. Voordekunst.nl zal het bedrag ten behoeve van het project storten.

VSBfonds laat de hele procedure verder via Voordekunst.nl lopen om verwarring bij de aanvrager te voorkomen. De projectadministratie van VSBfonds hoeft niets uit te voeren of op te slaan.

Mondriaan Fonds

Sinds 1 januari 2013 werkt het Mondriaan Fonds samen met Voordekunst.nl. Doel van de samenwerking is crowdfunding binnen de beeldende kunst en het cultureel erfgoed een stimulans te geven. Het Mondriaan Fonds is het eerste landelijke cultuurfonds dat zich heeft aangesloten bij Voordekunst.nl. Birgit Donker, directeur van het Mondriaan Fonds: "Voordekunst.nl is uitgegroeid tot een interessante site voor crowdfunding waarvan kunstenaars, instellingen en het publiek volop profiteren. Dit sluit goed aan bij de gedachte van het Mondriaan Fonds dat draagvlak voor projecten belangrijk is. Daarom zal het bij de beoordeling positief meewegen als aanvragers via Voordekunst.nl bewijzen dat er steun is voor hun project".

Het oordeel van de commissies van het Mondriaan Fonds is en blijft doorslaggevend. Het feit dat de aanvrager de weg van crowdfunding volgt, kan positief meewegen.

Conclusie

De werkwijze van Fonds 1818 verschilt van deze andere partners van Voordekunst.nl. Fonds 1818 stelt niet vooraf een bedrag per jaar beschikbaar op basis waarvan Voordekunst.nl met voorstellen kan komen. Voordekunst.nl zou het liefste willen dat Fonds 1818 de werkwijze van AFK en VSBfonds overneemt. Fonds 1818 heeft er echter voor gekozen om zelf de regie te houden en om zelf op basis van de normale aanvraagprocedure een crowdfundingproject al dan niet te honoreren. Dit past beter bij Fonds 1818 als regionaal fonds dat waarde hecht aan de relatie met, meestal bekende, aanvragers. Daarnaast sluit het aan bij het beleid van Fonds 1818 dat ook crowdfundingprojecten ondersteunt waarbij geen gebruik wordt gemaakt van het platform Voordekunst.nl.

13. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

CONCLUSIES

De reden dat Fonds 1818 crowdfundingprojecten beloont, is dat het fonds hiermee de maatschappelijke betrokkenheid van de omgeving, en daarmee het maatschappelijk draagvlak, bij deze projecten wil vergroten. Uit ons onderzoek kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Financiële steun gekoppeld aan crowdfunding is een goed extra instrument voor Fonds 1818. Uit het onderzoek blijkt dat er geld beschikbaar komt voor projecten wat er voorheen niet was. Het maatschappelijk draagvlak voor projecten wordt vergroot. Bovendien stimuleert Fonds 1818 hiermee de betreffende organisaties om de p.r. van hun project zo goed mogelijk te organiseren, hetgeen bijdraagt aan de slagingskans van het project. De steun door Fonds 1818 wekt vertrouwen bij donateurs en werkt als een soort keurmerk. Daarnaast zijn er alleen maar positieve neveneffecten van crowdfunding. Aandachtspunt blijft wel dat de kosten-baten goed in het oog moeten worden gehouden.
- Van de 24 afgeronde crowdfundingprojecten die door Fonds 1818 zijn gesteund, zijn er 20 geslaagd, 2 deels geslaagd. Er zijn slechts twee projecten niet gelukt.
- Op één na, zijn alle gesteunde crowdfundingprojecten projecten in de sector kunst & cultuur, mede omdat Fonds 1818 vooralsnog alleen samenwerkt met de partner Voordekunst.nl.
- De verdeling van projecten over het werkgebied van Fonds 1818 komt redelijk overeen met de geografische spreiding van het donatiebudget van Fonds 1818.
- Crowdfunding is niet alleen middel om aan extra financiële middelen te komen voor projecten, maar ook een goed p.r. instrument.
- Fonds 1818 is bij twijfelgevallen sterk geneigd om bestaand beleid wat op te rekken als er sprake is van crowdfundingprojecten. De reden is dat hiermee cultureel ondernemerschap wordt gestimuleerd en er een behoorlijke inspanningsverplichting bij de aanvrager wordt neergelegd om financieel maatschappelijk draagvlak te genereren. Indirect beslist het publiek of Fonds 1818 het project moet steunen. Daar komt bij dat organisaties zelf een groter risico lopen. Wanneer het crowdfunding mislukt, loopt de organisatie ook de verdubbeling/bonus van Fonds 1818 mis. Dit is ook de reden dat in veel gevallen, naast een garantie ook een relatief bescheiden donatie beschikbaar wordt gesteld.
- 20 van de 24 afgeronde crowdfundingprojecten liepen via Voordekunst.nl. Dit is een goed crowdfundingplatform voor projecten op gebied van kunst en cultuur. Gelet op de kosten van de crowdfunding, inclusief de vergoeding die Voordekunst.nl in rekening brengt, komt circa 70% van de opbrengst aan crowdfunding daadwerkelijk ten goede aan de projecten.
- Eigen crowdfunding door organisaties, buiten een bestaand platform om, kan de voorkeur verdienen bij bepaalde projecten, bijvoorbeeld bij projecten die zeer lokaal gericht zijn. Voordeel van 'eigen crowdfunding' is dat verkregen gelden benut kunnen worden voor het doel, ook als het doelbedrag niet gehaald is.
- Donateurs via crowdfunding blijken grotendeels vrienden en bekenden te zijn (71%). De belangrijkste reden om te geven, is betrokkenheid bij het project en/of de organisatie zelf. De geboden tegenprestatie wordt gewaardeerd, maar is niet doorslaggevend. Nog geen 50% van de donateurs maakt hier gebruik van.
- Er wordt wisselend over gedacht of eenzelfde organisatie bij regelmatig terugkerende projecten steeds opnieuw met succes gebruik kan maken van crowdfunding. Meer structurele vormen van steun, door middel van een vriendenstichting of mecenenaten, zijn dan wellicht te prefereren. Crowdfunding kan dan wel een heel goed middel zijn om in eerste instantie mensen betrokken te maken.
- Crowdfunding vergt veel tijd en inspanning van een projectorganisatie om de campagne tot een succes te maken. Ook brengt het extra kosten met zich mee.
- De communicatie en p.r. door zowel Voordekunst.nl als door Fonds 1818 kan nog verbeterd worden.
- Crowdfunding en varianten hierop zijn nog volop in ontwikkeling. Nieuwe vormen waar nog beperkt ervaring mee is, zijn bijvoorbeeld die waarbij het publiek gevraagd worden om kennis, tijd, materialen of creativiteit in te zetten (crowdsourcing).

AANBEVELINGEN

- Op de ingeslagen weg voortgaan, waarbij Fonds 1818 nadrukkelijker dan tot nu toe ook crowdfunding buiten Voordekunst.nl om steunt.
- Aandacht voor crowdfunding ook richten op andere sectoren dan de cultuur.
- Niet alleen crowdfunding steunen, maar ook ervaring opdoen op gebied van crowdsourcing (werven van deskundigheid, tijd, materialen en creativiteit).

14. GERAADPLEEGDE LITERATUUR EN WEBSITES

- 'Crowdfunding is hot dankzij crisis', Erik Stam, hoogleraar ondernemerschap en innovatie aan de Universiteit van Utrecht (Trouw 1 augustus 2013);
- 'Lenen bij duizenden Pieten Krediet. Is crowdfunding een volwassen manier van financiering?' (FA Rendement 5-2013);
- Website: Wikipedia 'Crowdfunding'.
- Crowdfunding voor startups, cultuur & onderzoek: kansen en uitdagingen (Irma Borst van Smartconsulting.nu);
- 'Samen mogelijk maken', onderzoek naar de motivaties van crowdfunders in Nederland, nationaal crowdfunding onderzoek 2013 (Peter van den Akker, Ronald Kleverlaan, Gijsbert Koren en Koen van Vliet);

BIJLAGE 1 VRAGENLIJST

Tabel in te vullen door Fonds 1818

Projectnummer:	Projectnaam:
Inhoud project	
Aantal donateurs crowdfunding	
Totaal resultaat crowdfunding (bedrag dat door donateurs is gegeven, excl. Fonds1818)	
Aard project	
Bereikt percentage	

VRAGENLIJST IN TE VULLEN DOOR CONTACTPERSOON VAN HET PROJECT

(gebruik de ruimte die u wenst, bij het beantwoorden van onderstaande vragen)

Naam contactpersoon:

Telefoonnummer contactpersoon:

(Voor het geval wij U evt. nog aanvullende vragen willen stellen)

Bereikt percentage (Alleen in te vullen als het bereikte percentage boven 100% is uitgekomen)

1. Wat heeft U gedaan met het financiële overschot of wat bent U van plan hiermee te gaan doen?

De kosten van uw crowdfunding

2. Qua tijdsinvestering. Hoeveel tijd bent U met uw crowdfundingactie via Voordekunst.nl bezig geweest?
3. Qua onkosten: Wat waren (exclusief uw tijdsinvestering en exclusief de percentages die Voordekunst.nl inhoudt) de onkosten van uw crowdfundingactie:
 - Kosten startbijdrage Voordekunst.nl: € 100, -
 - Kosten promotiefilmpje:
 - Kosten tegenprestatie:
 - Overige kosten (graag ook aard van deze kosten vermelden):
 -
4. Welk bedrag heeft U zelf via Voordekunst.nl betaald aan dit project om bijvoorbeeld de eerste betaling te doen of om het streefbedrag te bereiken?

De tegenprestatie

5. Wat zijn de tegenprestaties die U aan uw donateurs bij dit project hebt aangeboden?
6. Hoeveel donateurs hebben gebruik gemaakt van de door U aangeboden tegenprestatie(s)?
7. Reacties van donateurs na afloop n.a.v. de tegenprestatie?

Gegevens over donateurs

Aard van de donateurs aan uw project via Voordekunst.nl?

Hoeveel bekenden hebben bijgedragen (vrienden/familie/mensen die bij uw organisatie of project betrokken zijn)	
Hoeveel onbekende donateurs zaten er tussen de donateurs	

8. Heeft U de indruk dat donateurs eerder geld geven, omdat hun donatie door Fonds 1818 verdubbeld wordt?

Neveneffecten crowdfunding

9. Denkt U dat de p.r. via crowdfunding meegeholpen heeft meer publiek te interesseren voor uw project?

10. Heeft U andere positieve of negatieve neveneffectenesignaleerd. Zo ja, welke?

Voordekunst.nl

11. Hoe vond U de contacten met de mensen van Voordekunst.nl? Bent U goed begeleid/geholpen?

12. Heeft Voordekunst.nl voldoende bijgedragen aan de promotie van uw project?

13. Hoe zou crowdfunding via Voordekunst.nl/Fonds 1818 verbeterd kunnen worden (bijv. m.b.t. de website/publiciteit door Fonds1818/procedureel)?

Overige vragen

14. Zou U voor een volgend project weer gebruik maken van Voordekunst.nl? Ja/nee/weet niet*

15. Redenen om een volgende keer weer voor deze vorm van crowdfunding te kiezen:
 -
 -
 -
 -
16. Binnen welke termijn zou U met een project weer gebruik maken van deze vorm van crowdfunding?
binnen 1 jaar b) binnen 2 jaar c) binnen 3 jaar

17. Wat zou U een volgende keer anders doen?
 -
 -
 -

18. Redenen om een volgende keer niet voor deze vorm van crowdfunding te kiezen:
 -
 -
 -

19. Heeft U tips voor mensen die nog willen beginnen met crowdfunding? Zo ja, welke?

20. Overige opmerkingen en suggesties?

BEDANKT VOOR UW MEDEWERKING!

BIJLAGE 2 CIJFERMATIGE OVERZICHTEN

De inhoud van bijlage 2 is hier niet opgenomen.

De lengte van deze publicatie en de mogelijke vertrouwelijkheid van bepaalde informatie spelen hierbij een rol. Voor eventuele vragen kan contact worden opgenomen met Fonds 1818.

BIJLAGE 3 CROWDFUNDINGSPLATFORMS

Hieronder een inventarisatie van de meest bekende crowdfundingplatforms in Nederland (bron Wikipedia)

NAAM	FOCUS	AANTREKKING KAPITAAL VIA...
OnePlanetCrowd	Duurzaamheid	Eigen vermogen
Share2start	Duurzame innovaties (duurzame commerciële ondernemers en sociale projecten)	Keuze van de ondernemer
Crowdabout	Ondernemers	Vreemd vermogen (crowdfunders worden mede eigenaar)
Urbanproducers	Ruimtelijke ordening	Vreemd vermogen
Symbid	Startende bedrijven en MKB-initiatieven	Eigen vermogen (crowdfunders worden mede-eigenaar)
Wekomenerwel	Ondernemers	Keuze van de ondernemer
Projectgeld	Alle projecten en ondernemingen (incl. kunst&cultuur, sport, vrijwilligers, sociale projecten)	Vreemd vermogen
Onderstroom	(Nederlands) ontwerptalent	Pretailing
CineCrowd	Films	Donaties
Voordekunst.nl	Alle kunstdisciplines	Donaties
Micromecenas	Beeldende kunst	Sponsoring
Africa Unsigned	Afrikaanse muziek	Sponsoring
Tenpages	Boeken	Eigen vermogen en sponsoring
AKA Music	Muziek	Eigen vermogen
Flintwave	Wetenschap	Donaties
Geldvoorelkaar	Particulieren en bedrijven	Vreemd vermogen (Lenen en investeren)
Kapitaal Plaza	Ondernemers met financieringsbehoefte (geen starters)	Keuze van de ondernemer
Investeringsplein	Startende of gevestigde ondernemingen en wetenschappers	Keuze van de ondernemer
1% CLUB	Kleinschalige goede doelen op gebied van ontwikkelingssamenwerking gericht op zelfredzaamheid van mensen	Donaties
4just1	Kleinschalige goede doelen	Donaties
Nieuwspost	Freelance journalistieke onderzoeken	Donaties
World of Crowdfunding	Allerlei projecten	Donaties en sponsoring
Sellaband	Muziekopnamen	Donaties
Voor je Buurt	Buurtinitiatieven	Donaties

BIJLAGE 4 TEGENPRESTATIES

Bij de projecten die door Fonds 1818 werden ondersteund, kwamen we de volgende tegenprestaties tegen:

Tegenprestaties die in alle disciplines voorkomen

- Updates over de voortgang van het project
- Dankbrieven of dankcertificaten (meestal bij de lagere donaties)
- Certificaten
- Foto van het project, met bedankje van de organisatie
- Naamsvermelding op een cheque
- ‘Meet en greet’ bijeenkomst
- Uitnodiging voor de startbijeenkomst/opening/onthulling met eventueel naamsvermelding
- Tas (‘goodie bag’) met persoonlijk bedankje van de organisatie
- Bokaal gelieerd aan het project
- 1 jaar lid van de “Vrienden van..”
- Logovermelding op website, flyer en projectkrant (donaties boven € 150,-)
- Bezoek evenement gelieerd aan het project

Podiumkunst (Musical/opera/operette/muziekfestival/theater)

- Vrijkaarten
- Drankje(s), al dan niet met gebak of borrelhapjes
- Programmaboekjes
- Posters, al dan niet gesigneerd en/of ingelijst
- Naam op programmaboekje
- Dvd of CD (resultaat van het project), al dan niet gesigneerd
- Deelname aan workshop (bijvoorbeeld bij donaties hoger dan € 100, -)
- Vip-arrangement voor grote donateurs: gereserveerde stoelen, gratis drankjes, speciale ontvangst, toegang backstage e.d.(bijvoorbeeld bij donaties boven € 250,-)
- Eigen live concert (bijvoorbeeld bij donaties boven € 500, -)
- Vier Kaarten voor een rondvaart inclusief live muziek en drankjes (donaties boven € 1.000,-)

Beeldende kunst/erfgoed

- Naamsvermelding in bewaarbrochure over het kunstwerk
- Vermelding van alle donateurs op borden bij de tentoonstelling
- Mogelijkheid het kunstwerk tegen goedkoop tarief een maand te huren (positieve reacties);
- Rondleidingen
- Door (bekende) auteur gesigneerd exemplaar van haar boek dat aan de basis ligt van het kunstwerk of gerestaureerde erfgoed
- Ingelijste foto van het kunstwerk
- Catalogus
- Bijzonder diner (bijvoorbeeld met bekende schrijfster die betrokken is bij het kunstwerk, of diner op een bijzondere locatie)

Boekjes

- Gesigneerd exemplaar van het boekje